

BIJLAGE

Het Zevenjarig Beleg van Gent, een van Gents mooiste Legendes

Het is meer dan 1000 jaar geleden, om precies te zijn, in 965, dat de Gentenaars zich op zekere dag een ongeluk vershoten : een machtig leger, aangevoerd door de Engelse koning Edgar (959-975), zijn Franse spitsbroeder Lotharius (954-986) en diens collega, de Schot Duff (962-967) die zoals ge zult gesnapt hebben na amper twee jaar strijd er het bijltje bij neerlei (zijn opvolger Colin (967-971) verliet ook al vechtende deze wereld; zijn opvolger Kennith II (971-995) zal meer geluk hebben, want hij zal in 972 het Gents avontuur overleven), was op weg om zich van hun dierbare stad meester te maken. Gelukkig maakte de doorstane schrik spoedig plaats voor hun spreekwoordelijke dapperheid en strijdlust. Die moed en wilskracht hadden ze trouwens broodnodig, want hun heer graaf (en markgraaf) Arnulf II (965-988) die maar sedert een paar weken de scepter aan het zwaaien was, had andere katten te geselen dan zich met de zaken van de Gentenaars te komen bemoeien. Geen nood, onze kloeke Gentenaren, die gewoon waren hun plan te trekken, schaarde zich rond Diederik van Beveren, die ze voorafgaandelijk tot Ruwaard uitgeroepen hadden. Samen zouden ze hun stad met hand en tand verdedigen. Inmiddels waren de talrijke Engelse en Franse legerbenden hun tenten komen opslaan waar de wijde Ekkergermse velden door de Houtleie bespoeld werden. Waarna allen, zowel de belegeraars als de belegerden de (jeukende) handen uit de mouwen staken om, ongeduldig als ze waren, elkaar op de vuist te kunnen gaan. De eersten dachten : "Met dat Gents nest gaan we korte metten maken". De anderen zeiden : "Laat ze maar betijen, we houden ze toch vierkant voor het lapje". Zodat het beleg met veel schwing kon starten... maar na een jaar van drukke bedrijvigheid nog steeds ter plaatse stond te trappelen. Hoeveel keren de vurige Engelsen, de grijperige Scotten en de heetgebakerde Fransen hun uiterste best deden om die vervloekte gracht van vulsel te voorzien, even veel keren dienden ze met kleerscheuren van een kale reis thuis te komen. (Waar, verduiveld, haalde dat plat werkvolk al die vlijmscherpe pijlen, al die loodzware keien, al die kokende olie vandaan waarmee het ons zo onbarmhartig bekogelde en besproeide ? Hoe komt het dat het ondanks onze hermetische blokkade niet verhongert zoals muizen in een muizeval ?). Hadden ze 't maar geweten dat de Gentenaars al wat ze maar wilden, graan, en vlees, en vis, via de onderaardse gang (posterne) die het Gravensteen met het kasteel van Wondelgem verbond, aan huis brachten De leperds ! Aldus elkaar van over en weer treiterend, pestend en om zeep helpend

kroop een jaar voorbij. Kroop nog een jaar voorbij. Kroop een derde jaar voorbij. Kroop... “Ja, maar,” begonnen de ontmoedigde stormlopers te klagen, “We krijgen onze volle bekomst van dat flauw spelletje; we willen naar huis; naar onze zuiderse zon en naar onze smakelijke cherrycakes”. “En wij naar onze bergen en schapen” doedelzakten de Schotten die hun Engelse broeders tegen hun zin vergezelden. “Houdt uw smikkel” vloekte Zijne Majesteit Edgar, “Ik zeg en ’k zweer het op Sint-Joris’ reputatie en krijgseer : zolang ik die vermaledijde stede niet betreden heb en op haar voornaamste marktplein geen koren gezaaid heb, verroer ik hier geen vin”. Ik weet niet hoe het mogelijk was, maar nog dezelfde dag kwam Diederik de Ruwaard aan de weet wat er aan de overkant van het water gebeurd was. “Mij goed” schreeuwde de onversaagde kerel zodat ieder het horen kon, “en ik zweer op het (afgehakt) hoofd van Gents patroon Sint-Jan, dat geen enkele poort, groot of klein, meneer de Engelse koning zal doorlaten”. En het beleg maar lamlendig-ga-weg blijven voortslepen. Kortom, na zeven jaar – in die glorierijke tijd bestonden alle dingen uit zeven : de 7 dagen van de week, de 7 muzieknoten, de 7 hemelse poorten, de 7 hoofdzonden, de 7 goede werken, de 7 wereldwonderen, en wat Oud Gent betreft : de 7 parochiën, de 7 hoge torens, de 7 uurwerken, de 7 hospitalen, de 7 houten bruggen, enz. – toonde niet alleen het soldatenvolk dat het de triestige pret hartgrondig beu was, ook sire Lotharius hing het roemloos gedoe feestelijk de keel uit zodat hij aanstalten maakte om aan de oorlog de brui te geven. Dat koninklijk besluit deed Edgar luizig in de nesten zitten. Wat stond de arme man anders te doen dan wijselijk de groten van het rijk bijeen te roepen en met hen krijgsraad te houden. Was er nu toch geen een die genoeg uitgeslagen was om de vorst uit de knoei te helpen ? Diepzinnig werd er langdurig beraadslaagd tot uiteindelijk iemand voorstelde de (Gentse) koe bij de horens te grijpen en heel het geval op een koopje te gooien. O.K. zei de vergadering in koor en men wees twee snuggere, van de tongriem goed gesneden schildknapen aan die naar de belegerde stad zouden marcheren om aldaar ’s konings zaak te gaan bepleiten. Ongewapend, blootshoofds en elk een wapperende witte vlag zwaaiend, naderden ze behoedzaam de gracht, de Gentse uitkijkposten in ’t Engels diets makend met wat voor wensen ze voor de pinnen kwamen. Lang hoefde het tweetal niet te wachten want onverwijd lieten de Gentenaars de Posterne(val)brug neer en openden ze de Posternepoort. Vervolgens leidden ze de bezoekers naar het Schepenhuis waar de Ruwaard en de voltallige Magistraat ze vanuit de hoogte, maar hoofs een goede dag toewensten. Met de deur in huis vallend sprak de oudste, tevens rijzigste van de bezoekers, op ieder woord de nadruk leggend : “Zijne Majesteit – de Heer weze Hem genadig – wenst van U Liederen te vernemen wat het U Liederen waard is Zijne Majesteit te veroorloven een handvol koren op het groot-

ste marktplein van de stad te laten zaaien aldus de dure eed die Hij gezworen heeft gestand te kunnen houden”. Diederik van Beveren die de spreker van repliek diende, toonde geen trekkers nodig te hebben om de tegenspeler te woord te staan : “Meld Uw Heer en Meester dat ook ik – en dit in naam van al wat Gents is – een heilige eed gedaan heb : ik zwoer dat onze poorten voor niemand, ook niet voor koningen of keizers, zullen geopend worden. Van het bezaaien van de Vrijdag(s)markt zal dus niemendal in huis komen. Zeg bovendien aan Zijne Majesteit Edgar dat ik geen kruidenier ben en hem derhalve niemendal kan verkopen”.

Urenlang duurde nog het dovemansgesprek, hetwelk, dat begrepen beide tegenstrevers maar al te best, op niets zou of kon uitdraaien, dus ook niet op de beëindiging van de uitzichtloze oorlog. Reeds stond de conferentie op springen en de Engelsen gereed om hun matten op te rollen, toen de deken van de Vrije Schippers – die uiteraard meester was in het “schipperen”, beweerde de knoop te kunnen doorhakken : “De koning wil mordicus koren zaaien op de Vrijdag(s)markt, maar zal dat niet kunnen omdat hij voor gesloten deuren zal staan. Welnu wat is er dat ons belet in de stadsmuur een opening te kappen groot genoeg om hem te laten passeren. Heeft hij zijn handvol graankorrels rondgestrooid, langs dezelfde weg kan hij de stad en met zijn volk het land verlaten”.

Zo gezegd, zo gedaan. Halfweg de Posternepoort en de Turrepoort (aan de Poel) sloegen forsige handen een bres in het metselwerk en wierpen een loopbrug over de Houtleie. Stralend van danige voldoening stapte Sire Edgar over de brug, door de tunnelvormige opening (de muur was inderdaad ruim 3 m dik) en full speed naar de Vrijdag(s)markt. Begeleid door luid handgeklap deed hij wat hij niet laten kon waarna hij eerst de kleine en daarna de grote terugtocht kon aanvatten... en de Gentenaars dagen en nachten al dansend en drinkend feest vierden.

Toen graaf Arnulf vernam hoe manhaftig zijn Gentse onderdanen zich zeven jaar lang gedragen hadden vond hij het maar vanzelfsprekend dat ze voor die heldendaad fiks beloond werden. Hoe kon hij dat anders dan door hun stad een waarachtig wapenschild te verlenen : een witte leeuw op een zwart veld of als ge wilt “van sabel met een leeuw van zilver”. Het is Marcus van Vaernewyck (1556) die 't ons verkapt, het moet dus waarrrrr zijn !

“Een pittoreske, kruidige, kortom wondermooie legende” hoor ik u zeggen.

'k Zou het een beetje geloven. Men mag ze zelfs niet beschuldigen van A tot Z één grote uit-de-mouw-schudderij te zijn : die drie koningen en die graaf heersten werkelijk over hun onderscheiden volken; die poorten en die bres hebben bestaan. Zoals ge wel zult weten herinneren drie toponiemen aan die poorten : de Zandpoortstraat, de Posternestraat en

de Turrepoortsteeg. Twee andere plaatsnamen verwijzen ons naar het verdwenen Slagveld (plattegrond C) en het nog bestaande Ingelandgat. Twee spruiten gewassen op een inderdaad vruchtbare legende-bodem. Slaan we het woordenboek open op het trefwoord Ingeland – Ingelande, dan vernemen we, wellicht met enige verwondering dat er sprake is van een “eigenaar (eigenares) van land in een bedijkt gebied (waterschap, polder), de gemene ingelanden, al de eigenaars binnen zulk een gebied” (Van Dale, 1976). Dat de naam wellicht heel vroeg gebruikt werd om het gebied zelf aan te duiden is iets dat we onze voorouders niet kwalijk kunnen nemen.

Ons Ingeland was voorzeker noch een waterschap, noch een polder, maar een waarachtig eiland, gevormd door de Leie en de Houtlei, te vereenzelvigen met de Sint-Michielswijk, een wijk die trouwens een goed gestoffeerde geschiedenis heeft.

In 1321 maakte men in de stadsmuur, op de plaats gelegen tegenover Poortakker een tamelijk brede bres om het talud van de Houtlei van een watertrap te voorzien, “It. J. van Brucelle, van 1 huuskine, dat hem viel upte veste bachten Ingeland midts eenen ghate, dat men maecte inden mur, 8 ib. (1) en opende men een weg leidende naar die trap. Voor de laatste keer werd deze vernieuwd in 1478, een bewijs van zijn reden van bestaan. Hij kwam aan zijn einde bij het opvullen van de Houtlei (1899); zijn belendende muurpartijen waren reeds sedert lang gesloopt (1564). Hoe men het straatje noemde dat naar de trap leidde, weten we niet; misschien duidde men het aan met “bi den gate van Inghelant (1369). Hoe dan ook heette de verlenging ervan Ingeland strate (1330) alleszins reeds in 1433 veranderd in Vrouw Mattenstrate. Thans bekend als Jonkvrouw Mattestraat (plattegrond 11).

Een van de oudste straatjes van de wijk was beslist de Wingardstrate (1354); die naam behield ze tot in het begin van de 16de eeuw toen men het zonderling genoeg Inghelandgat ging betitelen. Helaas duurde het niet lang of dat *Gat* begon het volk lelijk parten te spelen : Men zei : “Het zijn niet meer dan ongeletterden die ons eiland Ingeland noemen, wij zijn snugger en spreken met overtuiging van Engeland”.

Het is zo klaar als een klontje dat, toen onze straatnamen in 1812 hun “officiële” vertaling kregen, de Gentse municipalité de straat Rue d'Angleterre doopte.

Niettegenstaande het burgerrecht dat de naam Engelandgat verworven had en niettegenstaande de taaiheid waarmee de Engeland-legende haar voortbestaan verdedigde, moest er een ogenblik komen waarop sommigen dat vermeend recht gingen betwisten. De eerste die een lans brak voor het opdoeken van dat en van nog menig ander onzinnig en onhistorisch toponiem, was Alfons van Werveke die anno 1919 in zijn “De Namen van de Straten van de Stad Gent” voorstelde de oorspronkelijke

benamingen van al die verkrachte toponiemen in eer te herstellen.

Van Werveke's campagne viel bij het Gemeentebestuur – wie had dat gedacht ? – in goede aarde, want op 4 oktober van hetzelfde jaar gaf deze aan de Commissie van Monumenten de opdracht het voorstel in kwestie aan een onderzoek te onderwerpen en zo vlug mogelijk een verslag op te maken. Dat verslag, inhoudend een ontwerp van naamwijziging kwam er, maar, lacy !, het belandde met de laagste dienst waar reeds zoveel andere ontwerpen belandden en nog belanden... in een veilige, maar duistere lade.

Toen men in 1938 overging tot de invoering van de eentaligheid der straatbenamingen, herinnerde men zich het sluimerend rapport. Gevolg : een nieuw verslag dat op 29 sept. 1939 het levenslicht aanschouwde. Het College keurde het goed en gaf het in handen van een splinternieuwe driedelige Commissie bestaande uit de gemeenteraadsleden F. Desmedt (soc.), O. van Hauwaert (lib.) en J. Vermeulen (kath.). Ons triumviraat liet er geen gras over groeien, maakte zijn besluiten bekend en... de oorlog brak uit. In juni 1942 raapte het Oorlogscollege de gevallen draad op en – einde goed, alles goed – gaf ons Engeland de eer die het toekwam. Op de plattegrond (C) is slechts een gedeelte van het *Slagveld* getekend. In feite moeten we ons de ruimte door het “veld” ingenomen voorstellen als zijnde gelegen tussen de Houtlei, de Maagdestraat, de Annonciadenstraat, de Galgenberg en de Brandstraat. Als we Diericx mogen geloven zou men het gedeelte kant Maagdestraat in zijn tijd nog als Klein Slagveld gekend hebben en het gedeelte kant Brandstraat als Groot Slagveld. Volgens de legende was het de plek waarvan de belegeraars zich meester gemaakt hadden en waar ze kennis maakten met de uitvallen en beschietingen uitgevoerd door de Gentenaars. Aangezien er op die plaats alles behalve gevochten werd moet de naam derhalve een andere oorsprong hebben. Maar welke ? A. van Werveke meent die te kunnen aanwijzen. Het loont de moeite hem bij zijn bewijsvoering op de voet te volgen. Het (Slag)veld was ten Westen begrensd door een langgerekte, nu verdwenen, heuvelrug die de Stad reeds heel vroeg van de heer van Gavere huurde om er haar galg, haar wiel of rad (waarop geradbraakten gelegd werden) en haar mik (gaffelvormige boomtak waaraan zelfmoordenaars gehangen werden) op te richten. In 1299 verhuisde het weezinwekkend spul naar de Muide om plaats te maken voor enkele windmolens die ofwel graan maalden ofwel olie (koolzaad) sloegen : “den Rooden Molen; den Koelmolen; de Bakkerinne; den Molen op den Wispelberg”. De molens die olie voortbrachten noemde men *slagmolens* en de molenaars *olieslagers*. Geen wonder dat de plaats, veld, gelegen vóór de heuvelrug niet zelden Slag-veld genoemd werd – de verlenging ervan, Onderbergen, had dezelfde komaf – natuurlijk ter oorzaak van de nabijgelegen molens.

Zolang men ons geen meer steekhoudende verklaring aanbiedt, kunnen we niet anders doen dan vrede te nemen met Van Werveke's gedachten-gang.

NOOT

(1) Stadsrekening.

BIBLIOGRAFIE

F. de Potter, Gent, VIII

P. de Ryck, Gentianen, een Resem oude Gentse Sagen

A. van Werveke, Het Slagveld, Vooruit

P. de Ryck, Légendes et Contes populaires gantois

Flanderns Vergangenheit im Spiegel seiner Sagen

OPROEP AAN ONZE LEZERS

Om te kunnen voldoen aan de talrijke vragen naar oude nummers van ons tijdschrift "Ghendtsche Tydinghen", doen wij beroep op uw medewerking om afstand te doen van nummers of jaargangen die niet meer worden gebruikt.

Een overeen te komen vergoeding voor deze vriendendienst kan desnoods overwogen worden.

De inlevering gebeurt op het Documentatiecentrum (Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-Amandsberg), alle zondagen van 10 tot 12 u.

Het D.C. is gesloten op feestdagen en in de maanden juli en augustus. Wij danken u vooraf voor uw geste.

De bibliothecaresse,
Mevr. Van Geluwe-Eggermont A.
